

Судоустрій республіки Польща: порівняльний аналіз, позитивні і негативні аспекти, які можна врахувати Україні

Еллі Радченко

Опубліковано	Секція	УДК
30.06.2024	Право	347.97

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.13362627>

Ліцензовано за умовами Creative Commons BY 4.0 International license

Анотація. Стаття знайомить зі структурою судоустрою Республіки Польщі в порівнянні із судоустроєм нашої України. В цій роботі досліджуються позитивний досвід сусідньої країни, а також спірні моменти, на які варто звернути увагу під час проведення судової реформи в Україні.

У статті вказується на схожість політичних процесів в Україні та Польщі, а також про необхідність вивчення досвіду сусідів в реформуванні своєї країни.

Ключові слова: Механізми стримувань та противаг, конституція, закон, демократична держава, судоустрій, судова система, судді, судова реформа, незалежність суддів, судовий розгляд

Judicial system of the Republic of Poland: comparative analysis, positive and negative aspects that can be taken into account in Ukraine

Annotation. The Constitution declares that Ukraine is a sovereign and independent, democratic, social, legal state. Ukraine is a young country. 30 years is a very small period of time in historical terms. Our state is just learning to be as it is established in Article 1 of the Basic Law.

Any young democracy tries to improve state authorities, to make them as efficient as possible in terms of the tasks for which these authorities were created.

On the way to building a true democratic society in our country, the question of creating a truly independent judicial branch of government arose. Attempts to reform the judicial system, which was inherited from the USSR, began in 2010. Since that time, the judicial system of Ukraine has been in a constant process of reform. However, the desired result was not achieved.

At the same time, there are countries that have already gone through their thorny path from the beginning of democratic transformations to the creation of a stable structure and principles of work of branches of government, in particular, the judiciary. The experience of these countries is not just interesting for us. Studying the models of the judicial system of other countries, the principle of operation of the judicial system, measures to effectively ensure the independence of judges will make it possible to adopt the mechanisms that have proven effective over the years of use in other countries. At the same time, we can avoid erroneous methods of reforming the judicial system, because we have the opportunity to analyze which of the procedural mechanisms and methods of selecting judges and their careers have turned out to be ineffective in other countries.

Interesting from the above point of view is the experience of our neighbors - the Republic of Poland, which, after liberation from Soviet domination, firmly embarked on the democratic path of development and achieved considerable success in this.

The article introduces the structure of the judicial system of the Republic of Poland in comparison with the judicial system of our Ukraine. This work examines the positive experience of the neighboring country, as well as controversial points that should be paid attention to during the judicial reform in Ukraine.

The article points out the similarity of political processes in Ukraine and Poland, as well as the need to study the experience of neighbors in reforming their country.

Key words: Mechanisms of checks and balances, constitution, law, democratic state, judiciary, judicial system, judges, judicial reform, independence of judges, judicial review

Вступ

Конституція декларує, що Україна є суверенною і незалежною, демократичною, соціальною, правовою держава. Україна – молода держава. 30 років в історичному вимірі дуже маленький відрізок часу. Наша держава тільки вчиться бути такою, як закріплено в статті 1 Основного Закону.

Будь-яка молода демократія намагається удосконалити органи державної влади, зробити їх якомога ефективнішими з точки зору тих завдань, задля виконання яких ці органи були створені.

На шляху до розбудови справжнього демократичного суспільства в нашій країні повстало питання створення дійсно незалежної судової гілки влади. Спроби реформувати судову систему, яка залишилася у спадок від СРСР, розпочалися в 2010 році. З того часу судова система України перебуває в постійному процесі реформування. Проте бажаного результату досягнуто не було.

В той же час, є країни, які пройшли вже свій тернистий шлях від початку демократичних перетворень до створення сталої структури та принципів роботи гілок влади, зокрема, й судової. Досвід цих країн є не просто цікавим для нас. Вивчення моделей судоустрою інших держав, принципу роботи судової системи, заходів для дійсного забезпечення незалежності суддів дозволить взяти на озброєння механізми, які протягом років застосування в інших країнах показали свою ефективність. При цьому ми можемо уникнути помилкових методів реформування судової системи, адже маємо можливість проаналізувати які з процесуальних механізмів та способів добору суддів і проходження їх кар'єри виявилися безрезультатними в інших країнах.

Цікавим з вищезазначеної точки зору є досвід наших сусідів – Республіки Польща, яка після звільнення від радянського домінування твердо стала на демократичний шлях розвитку та досягла в цьому значних успіхів.

Мета та завдання дослідження. В даній роботі буде зроблено аналіз Конституції обох країн в частині судоустрою, а також законів, що регулюють вищезгадану сферу державної діяльності. Зокрема буде проаналізовано Закон України «Про судоустрій і статус суддів», а також такі законодавчі акти Республіки Польщі, як Закон «Про організацію загальних судів» та Основного закону про судову владу.

Під час аналізу буде проведено порівняння структури судоустрою обох країн, вимог до кандидатів на посаду суддів, процедуру призначення на посаду, порядок притягнення до дисциплінарної відповідальності та звільнення з посади.

Метою такого порівняння є визначення позитивних та негативних сторін, притаманних кожній із цих судових систем.

Результати

Реформа судової системи – необхідний етап у вдосконаленні правового механізму країни. Вивчення конституційних аспектів цих реформ вказує на ключові напрями їхньої трансформації, визначає проблемні сфери та можливі ризики. Також воно сприяє розумінню того, як впровадження нових підходів впливає на ефективність та доступність правосуддя [1]

Українська судова система є важливою складовою правового простору країни та визначальним елементом її правової державності. Тому вивчення судової системи України, зокрема конституційних аспектів її організації та реформ, є надзвичайно актуальним завданням, що потребує уважного аналізу та глибокого розуміння [2]

Україна не єдина країна, яка змушена проходити тяжкий шлях перетворення, позбуваючись тягаря пережитків радянських часів. Країни Варшавського договору пройшли цей шлях розбудувавши держави, в яких успішно функціонують механізми стримувань та противаг.

Серед таких країн є Республіка Польща, наш найближчий сусід.

З невідомих причин науковці, які досліджують проблеми реформування судової системи, обходять своєю увагою досвід Польщі, зосередившись на судоустрої країн розвиненої демократії, таких як Сполучені Штати Америки.

Україна і Польща – дві сусідні держави, котрі мають багато спільного і йдуть по життю пліч-о-пліч. Не є винятком і судова система: поляки і українці мають багато спільних проблем. Проте так склалося історично, що Польща у своєму розвитку випереджає Україну на кілька кроків [3]

Польському судоустрою присвячено Розділ VIII Конституції Речі Посполитої Польської, що носить назву «Суди та трибунали».

Так, стаття 175 Конституції передбачає, що правосуддя в Республіці Польща здійснюється Верховним Судом, загальними судами, адміністративними судами та військовими судами. На час війни може бути встановлена виняткова судова або спрощена процедура.

Частина 1 статті 176 гарантує розгляд справ у двох судових інстанціях.

Звичайні суди здійснюють правосуддя в усіх справах, за винятком випадків, які за законом віднесені до юрисдикції інших судів (стаття 177).

Відповідно до частини 1 статті 183 Верховний Суд здійснює нагляд за діяльністю загальних та військових судів.

Як вбачається зі статті 184, контроль за діяльністю в сфері публічних відносин здійснюють адміністративні суди на чолі з Головним адміністративним судом.

Також до судової системи включені Конституційний та Державний трибунали.

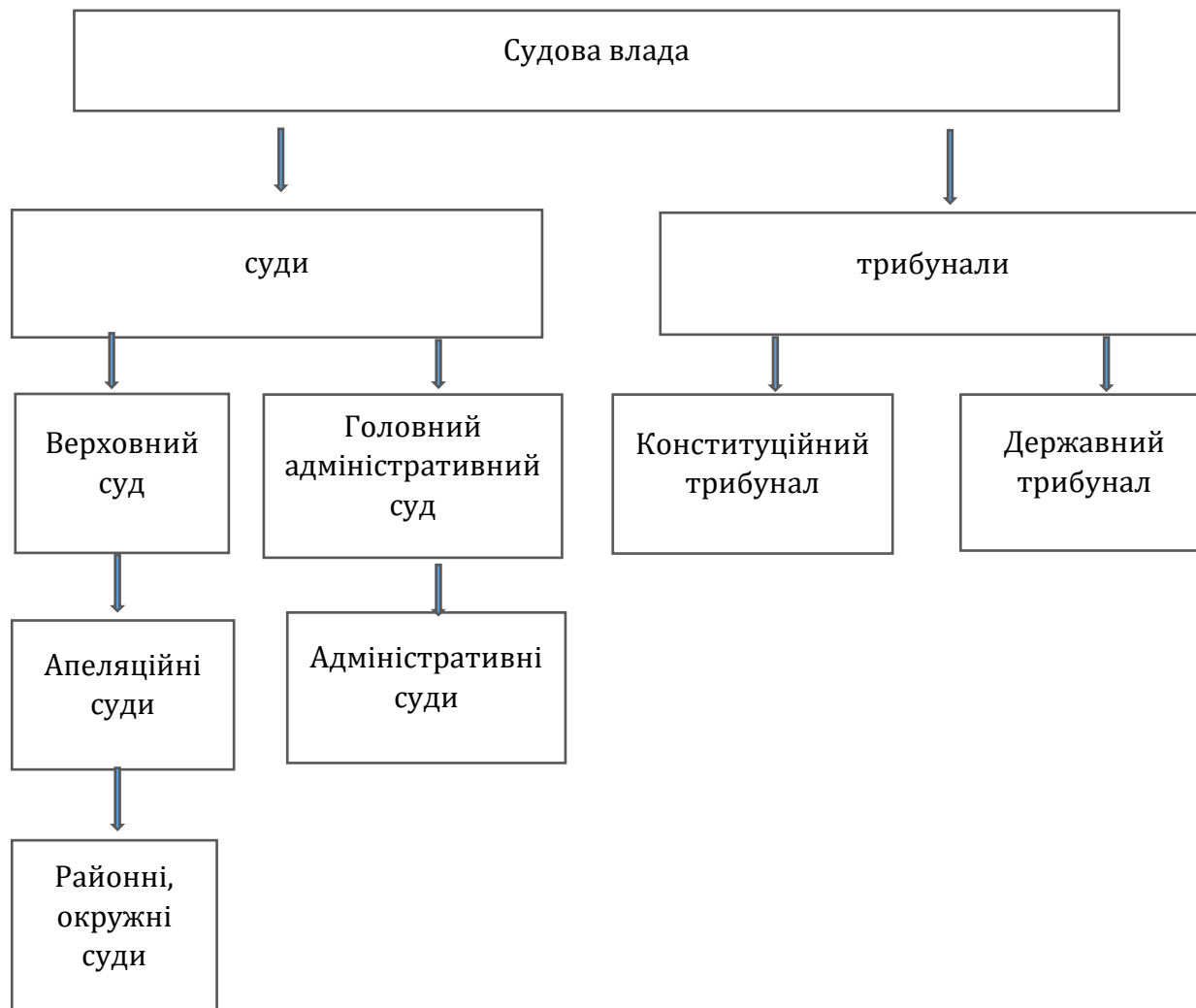
Зі змісту статті 188 функції Конституційного трибуналу аналогічні функціям Конституційного суду України.

Що ж стосується Державного трибуналу, то в Україні відсутній аналог такого судового органу. За правилами статті 198 даний трибунал наділений повноваженнями розгляду справ щодо порушення Конституції або закону Президентом, головою та членами Ради Міністрів, керівником Національного банку, головою вищої аудиторської служби, головнокомандувачем та іншими вищими посадовими особами країни.

Крім того, Законом «Про організацію загальних судів» визначено, що загальними судами є районні, окружні та апеляційні суди. Згідно з розділом 2 цього закону створення районних судів залежить від кількості населення та кількості справ. В районних та окружних судах можуть створюватись відділення з розгляду окремих категорій справ. Окремий господарський суд відсутній, роль господарських судів виконують спеціальні підрозділи загальних судів.

Таким чином, судова система Польщі виглядає наступним чином:

Структура судової системи Республіки Польща

Джерело даних схеми: [4], [5], [6].

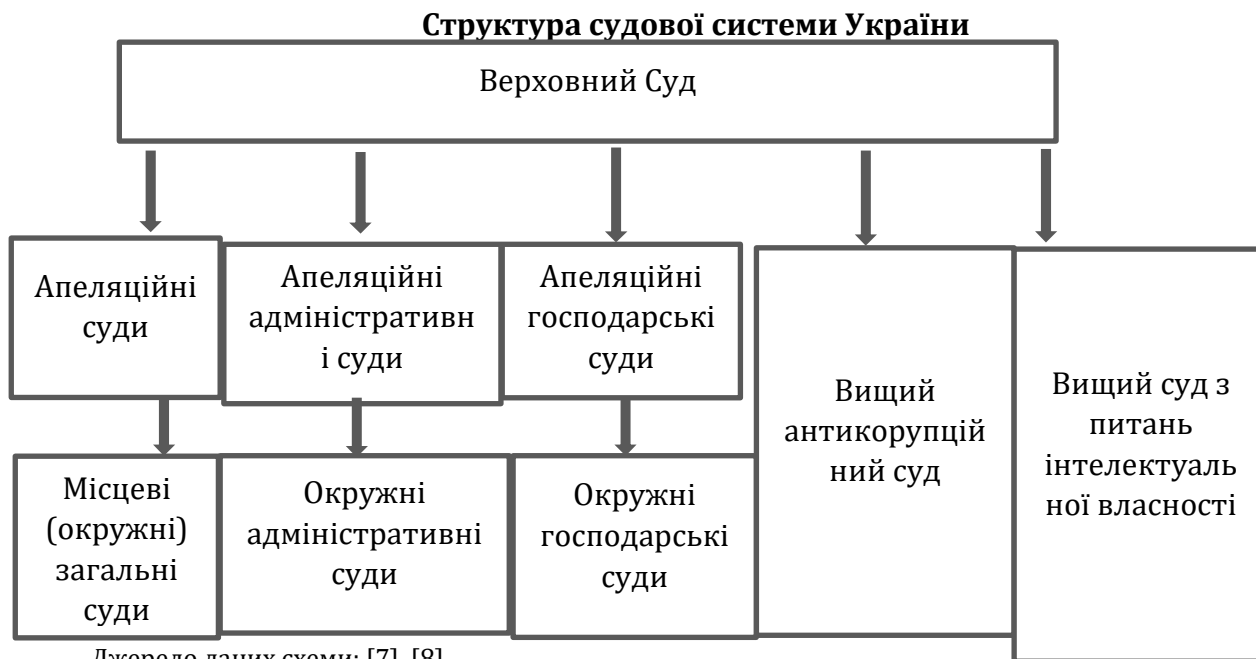
Як бачимо структура не є складною. На відміну від судоустрою нашої країни, суди адміністративної юрисдикції стоять окремою ланкою та касаційні функції Верховного суду на них не розповсюджуються. Також є досить складним розмежування юрисдикції районних та окружних судів.

Сучасна система судоустрою України має наступний вигляд (схема 2).

Як бачимо, Верховний Суд в Україні очолює всю судову вертикаль та має касаційну функцію по відношенню до всіх судів. При цьому розмежування юрисдикції кожного суду має чітке законодавче обґрунтування. А Конституційний Суд України не входить до структури судової системи та займає окреме місце. Формується та функціонує за правилами, що мають мало спільного з правилами роботи судової системи в цілому.

Суттєва відмінність є в ролі Верховного суду обох країн.

Так, за правилами статті 36 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» окрім здійснення правосуддя в якості касаційного суду, Верховний Суд повинен забезпечувати сталість та єдність судової практики. На цьому керівна роль Верховного Суду щодо судів інших інстанцій закінчується.

Натомість, статтею 7 Закону «Про організацію загальних судів» передбачено, що Верховний Суд в Польщі здійснює нагляд за судовою діяльністю судів. Закон надає Верховному Суду проводити перевірки діяльності судів та повідомляти Міністра юстиції про результати таких перевірок.

Як зазначено в статті 186 Конституції Речі Посполитої Польської в судовій системі Республіки Польщі функціонує Національна рада судочинства, що є аналогом Вищої ради правосуддя в Україні. Разом з тим, роль цього органу значно відрізняється. Так, головною його функцією є охорона незалежності судів та суддів, в той час як головною функцією Вищої ради правосуддя є ухвалення рішень, що стосуються суддівської кар'єри: призначення, звільнення, притягнення до дисциплінарної відповідальності.

Крім того, суттєво відрізняється й склад даних органів. Національна рада судочинства в Польщі складається з 25 членів, серед яких 15, тобто значно більше половини, є суддями, які обираються Сеймом, ще 4 є представниками Сейму, 2 – Сенату, 1 – представник Президента, а решта членів входять до складу за посадами: голова Верховного суду, керівник Головного адміністративного суду та міністр юстиції, що закріплено в статті 187 Конституції Речі Посполитої Польської. За правилами ж статті 131 Конституції України кількість суддів у Вищій раді правосуддя України становить лише 10 із загальної кількості членів, тобто з 21, що є меншим ніж половина.

В той же час, переважна більшість членів Національної ради судочинства обираються Сеймом, навіть судді.

Як можна зрозуміти, саме представники парламенту мають більшість голосів у Раді, що надає їм вирішальний вплив на те, які кандидатури будуть представлені президенту на посади суддів (або неосуддів, як їх називають противники цієї реформи) [9].

З цього приводу в Польщі спалахнула суттєва криза.

Головна суперечка розгорілася щодо методу призначення суддів у Польщі, а саме щодо того, чи можна вважати незалежними суддів, призначених на прохання Національної ради судочинства, яка з 2018 року складається переважно з представників парламенту [9].

Суспільство Республіки Польщі розділилося на два табори. Прихильники реформи наголошують на необхідності очищення судової гілки влади, оскільки вона єдина, хто не

зазнав змін та очищення від кадрів комуністичного періоду. Противники вважають, що новий підхід до формування суддівського корпусу призведе до звуження незалежності судової влади. Саме другу позицію підтримує Європейський Союз.

Таким чином Республіка Польща проходить ті самі етапи розбудови судової системи, що і наша держава, стикаючись з аналогічними проблемами.

Суттєво відрізняється підхід щодо формування суддівського корпусу. За правилами статті 179 Польської Конституції судді призначаються Президентом за поданням Національної ради судочинства. Порядок добору та вимоги до кандидатів в Конституції не закріплені, а визначені Законом «Про організацію загальних судів».

Виходячи зі змісту статті 57 цього Закону, після оголошення про наявність вакантної посади судді на веб-сайті Національної ради судочинства, будь-яка особа може зареєструвати свою заяву через інформаційно-комунікаційну систему, розміщену на цьому ж веб-сайті. Кандидат заповнює анкету та додає медичну довідку про те, що за станом здоров'я здатний виконувати функції судді.

За правилами статі 57 Закону заяви кандидатів передаються голові того суду, в якому кандидат має намір працювати, після чого розпочинається оцінка кваліфікації кандидата, що проводиться головою відповідного суду. Вказана оцінка передбачає вивчення попередньої роботи кандидата, його особистих якостей, а також інформації щодо кандидата, отриманої від правоохоронних та контролюючих органів. Порядок перевірки визначається Міністром юстиції. Висновок, складений за результатами такого вивчення, розміщується в інформаційно-комунікаційній системі та розглядається на засіданні Національної ради судочинства.

В Україні судді також призначаються на посаду Президентом за поданням Вищої ради правосуддя. Проте призначення здійснюється за конкурсом, що закріплено в статті 128 Конституції України. Вимоги до суддів також конституційно закріплені в частині 2 статті 127. Порядок проведення конкурсу визначений в розділ IV Закону України «Про судоустрій і статус суддів» - «Порядок зайняття посади судді» та включає в себе такі етапи, як: 1) оголошення конкурсу; 2) подання кандидатами відповідних документів; 3) допуск до участі у доборі на посаду судді; 4) складання кваліфікаційного іспиту; 5) проведення спеціальної перевірки, передбаченої цим Законом; 6) проведення перевірки особистих морально-психологічних якостей кандидатів на посаду судді (у разі визначення Вищою кваліфікаційною комісією суддів України такої необхідності); 7) затвердження рейтингу кандидатів на посаду судді. Конкурс проводиться спеціальним органом – Вищою кваліфікаційною комісією суддів, основною функцією якого є кваліфікаційне оцінювання суддів та кандидатів на посаду судді. Процедура кожного з етапів чітко регламентована Законом.

Як бачимо, процедура добору на посаду судді в Україні є набагато більше відкрита. Кожен етап чітко регламентований. Оцінювання здійснюється окремим спеціальним органом шляхом тестування, що значно зменшує суб'єктивний підхід до проведення оцінювання.

Суттєва різниця й в підходах щодо звільнення суддів з посад. Так, згідно зі статтею 180 Польської Конституції судді є незмінними, відсторонення їх від посади, переведення на посаду в інше місце або на іншу посаду проти їх волі можливе лише за рішенням суду. Вказана стаття передбачає лише одну підставу звільнення судді – відставка за віком або станом здоров'я. Отже, звільнення судді з посад в рамках притягнення до дисциплінарної відповідальності конституційно не передбачено.

Стаття 7 Основного закону про судову владу в Польщі розширює підстави для звільнення судді з посади, зазначаючи що стаж роботи на посаді судді починається з моменту складання присяги і закінчується тільки в результаті: 1) виходу на пенсію; 2) звільнення з посади; 3) обрання або призначення на посаду, з якої не можна

балотуватися до Кнесету; 4) рішення Комісії з призначення Судді (аналог Вищої кваліфікаційної комісії суддів України), прийнятого за поданням Голови Комісії або Голови Верховного Суду; 5) рішення дисциплінарного суду.

В Законі «Про організацію загальних судів» перелічені підстави для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. Так, згідно з статтею 107 суддя несе відповідальність за дисциплінарні проступки, серед яких: 1) очевидне і грубе порушення закону; 1а) відмова від здійснення правосуддя; 2) дії або бездіяльність, які можуть перешкоджати або суттєво перешкоджати функціонуванню судового органу; 3) дії, що ставлять під сумнів наявність трудових відносин судді, ефективність призначення судді або легітимність конституційного органу Республіки Польща; 4) публічна активність, несумісна з принципами незалежності судів і суддів; 5) посягання на гідність службового становища.

На відміну від вищезгаданого, стаття 126 Конституції України передбачає такі підстави звільнення судді, як порушення суддею вимог щодо несумісності, а також вчинення істотного дисциплінарного проступку, грубе чи систематичне нехтування обов'язками, що є несумісним зі статусом судді або виявило його невідповідність займаній посаді. Тобто, можливість звільнення судді за результатами дисциплінарного провадження прямо закріплена в Основному Законі нашої країни.

А Закон України «Про судоустрій і статус суддів» передбачає 24 підстави для притягнення судді до дисциплінарної відповідальності. При цьому даний Закон містить чітку вимогу щодо наслідків у вигляді звільнення за скоєння конкретних видів дисциплінарних проступків.

Тобто, дисциплінарна відповідальність українських суддів є більш суворою, ніж відповідальність суддів Польщі. В той же час суть дисциплінарних проступків є більш чітко законодавчо визначена, що зменшує ризик їх самовільного тлумачення з боку органу, який застосовує до суддів дисциплінарні стягнення. Але, як показує практика, не виключає цього.

Крім того, є різниця і в порядку притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності.

Органом, який має право вирішувати питання щодо наявності чи відсутності дисциплінарного проступку в діях польського судді, є Дисциплінарний суд. Відповідно до статті 13 Основного закону про судову владу цей суд складається з суддів та суддів у відставці, призначених Головою Верховного Суду. Склад дисциплінарного суду визначається жеребкуванням, зі списку всіх суддів даного суду, за умови, що до складу суду входить хоча б один суддя, який виносить рішення у кримінальних справах на постійній основі. Дисциплінарний суд очолює суддя, який постійно розглядає кримінальні справи, найстарший за службою (стаття 111).

Прокурорами в дисциплінарному суді є дисциплінарні офіцери, які призначаються Міністром юстиції. Обвинувачений суддя може призначити собі захисника з числа суддів, прокурорів, адвокатів або юрисконсультів. Дисциплінарний суд розглядає дисциплінарну справу в судовому засіданні. Рішення дисциплінарного суду може бути оскаржено в апеляційному порядку.

Тобто, на відміну від нашої країни, де рішення про дисциплінарну відповідальність ухвалює Дисциплінарна палата Вищої ради правосуддя на своєму засіданні, дисциплінарне провадження щодо судді в Польщі здійснюється судом за правилами, встановленими для судового розгляду. Така ситуація забезпечує суддям право на справедливий суд під час вирішення питання про притягнення їх до дисциплінарної відповідальності. Суддям Польщі забезпечено розгляд дисциплінарної справи об'єктивним судом, а також право на апеляційне оскарження, що сприяє забезпеченню об'єктивності. В той же час, судді України позбавлені такого права, адже рішення про

притягнення судді до дисциплінарної відповідальності ухвалюється не судовим органом, а перегляд цього рішення здійснюється суддями, залежними в своїй подальшій кар'єрі від органу, рішення якого вони переглядають.

Неможливо обійти увагою й порядок керування судами. В рамках судової реформи, проведеної в Польщі в 2017-му році, було змінено структуру керівних органів судів та порядок їх призначення.

Суд очолюють голова та директор. При цьому дві посади існують одночасно і призначаються Міністром юстиції. Закон «Про організацію загальних судів» не дає чіткої відповіді щодо розмежування компетенції вказаних посадових осіб. Крім того, у сфері управління адміністративною діяльністю суду голова суду підпорядковується голові суду вищого рівня та Міністру юстиції. Таке положення створює ситуацію, при якій представники судової гілки влади підпорядковуються представнику виконавчої гілки влади, що порушує баланс розподілу влади та ставить судову владу в залежність від виконавчої.

Окружні та апеляційні суди мають також такий орган управління, як колегія. Колегія окружного суду складається із голови цього суду та голів районних судів в межах юрисдикції цього окружного суду, колегія апеляційного суду – з голови цього суду та голів окружних судів, що належать до юрисдикції цього апеляційного суду. Як вбачається зі статей 29 та 31 Закону, функції колегій носять дорадчий характер.

Натомість в Україні голови судів обираються шляхом таємного голосування зборами суддів відповідного суду, а голова Верховного Суду – Пленумом Верховного Суду, який є колегіальним органом, до складу якого входять усі судді Верховного Суду. Такого органу, як колегії апеляційні суди не мають.

Цікаво, що в Польщі є і своя маленька "проблема", точніше проблемна посада - міністр юстиції, який відповідно до законодавства не лише очолює Міністерство юстиції але і контролює усю судову систему. Головною проблемою в цій ситуації виступає той момент, що, на думку багатьох польських суддів, міністр юстиції має занадто широкі повноваження по ліквідації і створенню судів, а також здійснює нагляд за легітимністю судочинства та ін. [10].

Дійсно, роль Міністра юстиції в роботі судової системи Польщі є вагомою. Стаття 20 Закону «Про організацію загальних судів» наділяє Міністра юстиції правом засновувати і ліквідувати суди, визначати їх місцезнаходження, сфери юрисдикції та обсяг справ, що ними розглядаються. В Україні ж конституційно закріплено, що суди утворюються, реорганізуються і ліквідовуються законом, проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя (стаття 125 Конституції України).

Також Міністр юстиції Польщі може делегувати розгляд окремих категорій справ конкретному суду.

Міністр юстиції призначає та звільняє голів та директорів судів, а також їх заступників. Розмір їх заробітної плати визначає Міністр юстиції. Він визначає підстави для виплати суддям надбавок до суддівської винагороди. За правилами стаття 117 Закону Міністр юстиції є розпорядником бюджетних коштів, призначених для фінансування діяльності судів.

Отже, схематично порівняння системи судоустрою України та Польщі коротко можна викласти наступним чином:

Таблиця 1

Порівняння елементів судової системи України та Республіки Польща

Елемент судової системи	Польща	Україна
структура	чітка, уніфікована, включає суди та трибунали	чітка, уніфікована триланкова система з однаковими правилами роботи по всій країні
створення та ліквідація судів	Міністром юстиції	законом, проект якого вносить до Верховної Ради України Президент України після консультацій з Вищою радою правосуддя
кандидат на посаду судді	законодавчо закріплені чіткі вимоги щодо віку, громадянства, освіти, досвіду роботи, моральних якостей	законодавчо закріплені чіткі вимоги щодо віку, громадянства, освіти, досвіду роботи, моральних якостей
процедура добору на посаду	шляхом оцінки кваліфікації кандидата суддею, визначеним головою відповідного суду, за встановленою Міністром юстиції процедурою	відкритий конкурс шляхом складання кваліфікаційного іспиту та дослідження моральних якостей кандидата спеціальним органом з чітко визначеною законом процедурою кожного етапу
судді	призначаються Президентом за поданням Національної ради правосуддя	призначаються Президентом за поданням Вищої ради правосуддя
роль Верховного Суду	керує всіма підпорядкованими судами	виконує касаційну функцію та забезпечує сталу судову практику
органи управління судів	голова та директор суду, які призначаються Міністром юстиції, а також колегиї окружних та апеляційних судів	голова суду, який обирається зборами відповідного суду шляхом таємного голосування
дисциплінарне провадження	здійснюється шляхом судового розгляду Дисциплінарним судом, який складається із суддів; суддя має право на апеляційне оскарження	здійснюється Дисциплінарною палатою Вищої ради правосуддя, суддя вправі оскаржити рішення до Верховного Суду
роль Міністра юстиції	створює та ліквідує суди, розпоряджається призначеними для діяльності судів бюджетними коштами, визначає підстави та розмір надбавок до суддівської винагороди, призначає та звільняє голів судів, визначає порядок оцінювання	відсутня

	кваліфікації кандидата на посаду судді	
відкритий реєстр судових рішень	відсутній єдиний реєстр, натомість функціонують реєстри окремих судів	функціонує єдиний реєстр судових рішень, який включає в себе всі судові рішення всіх судів

Джерело даних схеми: [4], [5], [6], [7], [8].

Висновки

Підсумовуючи викладене, можна зробити висновок, що і судова система Польщі, і судова система України мають свої недоліки й переваги.

Структура судоустрою України є досить вдалою і належним чином забезпечує доступ до правосуддя.

Крім того, Україна зробила великий крок в напрямку незалежності суддів, прибравши посадових осіб виконавчої гілки влади з процесу добору на посади суддів. Добір суддів шляхом участі у відкритому конкурсі надає можливість обрати на цю посаду кваліфікованих осіб, які не заплямували свою репутацію. При цьому, у конкурсі можуть брати всі охочі, які відповідають передбаченим Конституцією України та Законом України «Про судоустрій і статус суддів» критеріям щодо віку, громадянства, освіти та досвіду роботи. Кожен етап процедури конкурсу докладно визначений в даному Законі та не залежить від виконавчої гілки влади.

Розмір суддівської винагороди, підстави та розмір надбавок визначені Законом та не залежать від виконавчої влади.

Верховний суд позбавлений керівної функції по відношенню до інших судів.

Керівні органи судів обираються зборами суддів без втручання з боку органів виконавчої влади, що значною мірою впливає на незалежність судів та суддів.

Роль Міністерства юстиції в системі судоустрою, ще така значуща в 90-х роках минулого століття, поступово зведена нанівець.

Такий стан речей є великим досягненням нашої Держави на шляху реформування судової системи та не потребує подальшого перетворення.

Однак в питанні притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності через систему дисциплінарного суду шляхом проведення судового засідання, Польща просунулася набагато далі в забезпеченні незалежності суддів, ніж наша країна. Розглядаючи заяви суддів проти України Європейський суд неодноразово констатував порушення вимог статті 6 Конвенції Про захист прав людини і основоположних свобод щодо права на справедливий суд, адже судді позбавлені права на належний розгляд своєї справи неупередженим безстороннім судом. Тому цей досвід можна було б взяти до уваги.

І навіть з такою «лайтовою» порівняно з українською версією інституту дисциплінарної відповідальності суддів, Європейський суд встановив, що дисциплінарна палата Верховного суду Польщі не гарантує неупередженості та незалежності та порушує незалежність судової влади, що суперечить законодавству ЄС.

Відсутність в Польщі відкритого реєстру судових рішень, єдиного для всієї судової системи країни, не додає відкритості та доступу до правосуддя на належному рівні.

Що стосується ролі представника виконавчої гілки влади, яким є Міністр юстиції у діяльності судової Республіки Польща, - такий підхід, запроваджений в рамках судової реформи 2017 року, неможна вважати вдалим. Він спричинив політичну кризу в Польщі та не залишився без уваги з боку Венеційської комісії, адже значною мірою порушує баланс між гілками влади.

Суттєвої критики з боку Європейського Союзу зазнала також модель формування Національної ради судочинства, в члені якої Сейм обирає 15 представників від суддів,

що може потягнути за собою збільшення впливу з боку Парламенту на судову гілку влади.

Цю реформу свого часу гостро розкритикували у Євросоюзі, вважаючи, що такий підхід створює чималі ризики того, що під час відбору кандидатів у судді у Національній раді судочинства керуватимуться політичними симпатіями, а не кваліфікацією та досвідом. Через відмову попередньої польської влади скасувати цю реформу в ЄС пішли навіть на замороження фінансування післяковідного відновлення країни [9].

Як бачимо, й в країнах, які вже тривалий час перебувають на шляху демократизації, виникають складнощі з приводу належного функціонування системи стримувань та противаг. А тому при реформуванні органів державної влади нашої державі не слід сліпо копіювати моделі управління з інших країн.

Список використаних джерел

1. Бойко О. В. Судова система України: конституційні основи і шляхи реформування. Вісник Національного університету «Львівська політехніка», серія: «Юридичні науки» № 1 (41), 2024
2. Ромців О., Кузмяк М. Судова система України: конституційний аналіз реформування : [://doi.org/10.23939/law2024.41.303.](https://doi.org/10.23939/law2024.41.303.), 2024
3. Судова система Польщі: погляд польського судді «Правовий тиждень» № 13-24 <http://legalweekly.com.ua/index.php?show=news&&newsid=121736>
4. Конституція Речі Посполитої Польської: офіц. текст. URL: <https://www.sejm.gov.pl/prawo/konst/polski/kon1.htm>
5. Закон про організацію загальних судів від 27.07.2021. URL: <https://sip.lex.pl/akty-prawne/dzu-dziennik-ustaw/prawo-o-ustroju-sadow-powszechnych-16909701>
6. Основний закон про судову владу від 1984 р. URL: <https://libr.sejm.gov.pl/tek01/txt/konst/izrael-9.html>
7. Конституція України від 28.06.1996 № 254-к/96вр.: офіц. текст. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/254к/96-вр>
8. Закон України «Про судоустрій і статус суддів» 02.06.2016 № 1402-VIII : офіц. текст. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/1402-19>
9. Желіховський С. Очищення чи політичний контроль? Куди заведе Польщу війна за судову систему. Європейська правда 2024. URL: <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2024/02/8/7179106/>.
10. Ижак О. Створення ефективної судової системи : досвід Польщі (Частина I) Електронний ресурс «ЮРЛИГА». URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/95832_stvorennya-efektivno-sudovo-sistemi--dosvd-polshch---chastina-i.